

Motion till riksdagen
2005/06:K409

av Kerstin Lundgren m.fl. (c)

Nationella minoriteter

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Inledning	2
Respekt för såväl olikheter som särdrag.....	3
Rättighetslagstiftning	4
Förvaltningsområden.....	5
Självbestämmande	5
Identitet	6
Språk	7
Ge teckenspråket status som nationellt minoritetsspråk.....	8

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de fem nationella minoriteterna, samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar skall namnges i regeringsformen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge tilläggsuppdrag till Grundlagsutredningen i syfte att skriva in de fem nationella minoriteterna i regeringsformen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en svensk politik för nationella minoriteter utifrån minoriteternas egna villkor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge finlandssvenskarna i Sverige status som nationell minoritet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell grundläggande rättighetslagstiftning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Mälardalen som förvaltningsområde för finska språket.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förvaltningsområden för sydsamiska.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nordisk samepolitik.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att synliggöra de nationella minoriteterna i majoritetssamhället.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre utbud av tv-program på minoritetsspråk.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge de nationella minoriteterna resurser och makt för att bevara sina språk och sina kulturer.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge teckenspråket ställning som minoritetsspråk.

Inledning

Sveriges fem nationella minoriteter, samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar gavs 1999 ställning som nationella minoriteter. Med begreppet nationell minoritet menas en folkgrupp, som själva identifierar sig som ett folk, med långvarig anknytning till landet de lever i. Samerna, som är vårt ursprungsfolk, har levt här innan staten Sverige ens existerade. Finska språket har talats i Sverige under mycket lång tid, under 600 år var Sverige och Finland samma land. I Stockholm och Mälardalen har finskan använts sedan 1500-talet. Tornedalingarna har en historia sedan före medeltiden då Tornedalen var en mötes- och handelsplats, vilket gjorde området till en flerspråkig region. Redan på 1500-talet kom de första romerna till Sverige, och trots den

Fel! Okänt namn på

hårdföra assimileringpolitiken från Sveriges sida har de än i dag kvar sitt eget språk och sin kultur. De första judarna kom till Sverige i slutet av 1600-talet år 1775 tilläts de bosätta sig i Sverige utan att döpa sig, och vid samma tid tilläts de bilda en judisk församling i Stockholm.

Dessa fem nationella minoriteter har under många år varit utsatta för långvarig assimileringspolitik från det svenska samhällets sida. Det har handlat om allt från förbud att tala sitt eget språk till att inte få bosätta sig var man vill. På grund av en bristande respekt för individers rätt till sin egen kultur och sitt eget språk har de nationella minoriteternas kulturer och språk länge levt en tynande tillvaro som gjort att flera av språken, som samiska och meänkieli, i dag saknar viktiga ord och uttryck och därmed blir svåra att använda i kontakt med myndigheter. Det svenska samhället har ett ansvar för att hjälpa de nationella minoriteterna att utveckla sina språk och kulturer. Sverige får inte fastna i en bevarandepolitik. Istället måste vi ge utrymme för en utvecklingspolitik där de unika språk och kulturer som kännetecknar de nationella minoriteterna ges en bas för att överleva.

Men vi ska också låta de nationella minoriteternas historia vara ett varnande exempel. I dag finns många minoritetsgrupper i Sverige som inte är nationella minoriteter. Sverige får inte göra om misstaget att förtrycka människors språk och kulturer.

Sverige ratificerade 1999 Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk och Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter. Ratificeringen innebar att vi namngav de fem nationella minoriteter som finns i Sverige, samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar, och att samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch fick status som nationella minoritetsspråk. Tyvärr har Sverige i många fall inte klarat av att leva upp till de åtagande som en ratificering av konventionerna faktiskt innebär.

Centerpartiet menar att det skydd som de nationella minoriteterna har i dag inte är tillräckligt utan att de fem nationella minoriteterna, samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar, skall namnges i regeringsformen. Detta skall ges regeringen till känna.

Grundlagsutredningen bör ges i uppdrag att se över hur de fem nationella minoriteterna kan skrivas in i regeringsformen. Detta skall ges regeringen till känna.

Respekt för såväl olikheter som särdrag

De nationella minoriteterna består, precis som majoritetsbefolkningen, av individer som alla är olika varandra. Vissa vill gärna bevara sitt kulturarv, medan andra inte alls vill bli intvingade i en grupp som de kanske inte längre känner någon samvaro med. De fem nationella minoriteterna är även olika sinsemellan och har olika förväntningar på hur den svenska minoritetspolitiken bedrivs. Vi måste lära oss av våra misstag och inte än en gång på grund av missriktad hjälpsamhet tala om för människor vad som är rätt för dem.

Fel! Okänt namn på

Därför måste svensk politik för nationella minoriteter ske utifrån de nationella minoriteternas egna villkor. Detta skall ges regeringen till känna.

Minoritetsspråkskommittén gjorde i sin utredning även en orättfärdig skillnad på vilka som räknas som nationell minoritet när det gäller sverigefinnarna. För att räknas som sverigefinne måste ditt modersmål vara finska. Detta krav gäller inte för någon av de andra minoriteterna, och det är heller inget exklusivt krav som Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter ställer för att en grupp ska klassas som en nationell minoritet. Detta krav gäller endast minoritetsspråkskonventionen, som inte bör blandas ihop med konventionen för skydd av nationella minoriteter.

Kravet på att sverigefinnar ska ha finska som sitt modersmål har dock gjort att finlandssvenskar som bor i Sverige alls inte räknas som nationella minoriteter. De räknas heller inte som invandrare, vilket gör att de helt går miste om det stöd som varje år går ut till nationella minoriteter och invandrarorganisationer. Detta har lett fram till att Finlandssvenskarnas riksförbund nu riskerar att tvingas lägga ner sin verksamhet. Finlandssvenskarna i Sverige har därmed diskvalificerats som nationell minoritet, trots att de uppfyller alla de kriterier som Europarådet ställer upp för att få klassas som en nationell minoritet. Framför allt uppfyller de kriteriet om självidentifikation, som är det grundläggande kravet. Kravet på finska som modersmål för att räknas in i den nationella minoriteten sverigefinnar måste därför avskaffas. Detta skall ges regeringen till känna.

Rättighetslagstiftning

Centerpartiet vill driva en politik för regionalt självstyre i hela landet. Utgångspunkten för vår politik är att de människor som berörs av besluten också ska fatta besluten. Detta ska gälla även de nationella minoriteterna. Samtidigt är det viktigt att människors rättigheter formuleras så långt ifrån det enskilda fallet som möjligt. Annars finns risken att ekonomiska prioriteringar får gå före den enskildes rättigheter. Därför vill Centerpartiet att de nationella minoriteternas rättigheter, som rätt till sin identitet, kultur och språk, skall fastställas av riksdagen. Men utövandet skall ske i kommuner, regioner och självstyrelseorgan som Sametinget. Genom att införa en rättighetslagstiftning som stärker den enskilde, stärks även de nationella minoriteterna som såväl individer som grupp.

I dag har kommunerna dåliga kunskaper om både vilka de nationella minoriteterna är och vilka rättigheter de har. I en rapport från konstitutionsutskottet (2004/05:RFR3) påpekas att den lagstiftning som i dag skyddar de nationella minoriteterna är god och att det snarare är kommuner som inte följer lagstiftningen. Lösningen på problemet är inte att ge kommunerna ännu fler regleringar utan att göra det lättare för enskilda människor att på ett effektivt sätt hävda sina rättigheter, och också få rätt när dessa har kränkts. Vad som ovan anförts om en nationell grundläggande rättighetslagstiftning skall ges regeringen till känna.

Förvaltningsområden

Sammanlagt finns det ca 445 000 första och andra generationens sverigefinländare i Sverige, och många av dessa identifierar sig som sverigefinnar. Hur många deras barn är finns det inga uppgifter om. Cirka 221 000 sverigefinländare bor i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Det finns, enligt SOU 2005:40 "Rätten till mitt språk", ett intresse och behov hos enskilda sverigefinnar att utvidga det nuvarande förvaltningsområdet för finska språket till att även omfatta Stockholms- och Mälardalsregionen. Området bör omfatta samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Därmed skulle cirka hälften av sverigefinnarna komma att omfattas av de åtgärder som förordas i del III av Europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk. Det utvidgade förvaltningsområdet bör omfatta samma rättigheter som nuvarande lagstadgar, nämligen rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på finska samt möjlighet att använda finska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Mälardalen bör göras till ett förvaltningsområde för finska språket. Detta skall ges regeringen till känna.

Sydsamiskan – den variant av samiska som i Sverige har sin ungefärliga utsträckning i Västerbotten, Jämtland och Härjedalen – talas nu av ungefär 500 personer i Sverige och befinner sig därmed i ett mycket utsatt läge. Risken är att språket helt kommer att dö ut. Utöver de insatser som bör göras för att underlätta språkundervisning och kulturaktiviteter på sydsamiska bör det allmänna också öka språkets användningsmöjligheter i samhällslivet genom att införa rätten att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter också i delar av det sydsamiska området. Här är det ytterst angeläget att få till stånd ett bra samarbete med Norge, eftersom sydsamiskan talas även där. Ska språket överleva får nationsgränser inte vara ett hinder. Vad som ovan anförts om ett förvaltningsområde för sydsamiskan skall ges regeringen till känna.

Självbestämmande

Centerpartiets åsikt är att alla människor skall ha största möjliga inflytande över sitt eget liv. Det skall vara de nationella minoriteterna själva som beslutar över sina språk och kulturer. Stöd till nationella minoriteter för att bevara och utveckla språk och kultur skall därför i första hand gå till deras egna självstyrande organ och sammanslutningar.

Samerna är de enda av Sveriges nationella minoriteter som i dagsläget har någon form av formaliserat och reellt självbestämmande. Men samerna finns inte enbart i Sverige utan även i Norge, Finland och Ryssland. I Norge och Finland har de egna sameting som samarbetar med det i Sverige. Samerna stöter i dag på många problem när de vill samverka i sitt eget land, Sápmi, men över nationalstaternas gränser. Det handlar om alltifrån praktiska problem som uppstår om man som samisk ungdom vill studera på andra sidan

Fel! Okänt namn på

riksgränsen till ett behov av ökat nordiskt samarbete när det gäller samisk grundutbildning, högre utbildning och forskning.

Centerpartiet anser att det skall vara upp till samerna själva att besluta om hur den nordiska samepolitiken skall utformas. Den svenska statens uppgift måste vara att undanröja de hinder som finns för att en sådan politik ska kunna komma till stånd. I detta arbete måste givetvis samerna själva identifiera vad som är problem och hinder. Vad som ovan anförts om en nordisk samepolitik skall ges regeringen till känna.

Identitet

Självidentifikation är ett krav för att en grupp ska benämnas som nationell minoritet enligt Europarådskonventionen. Men nog så viktigt för den egna identiteten är hur andra ser på den egna gruppen. I dag råder stor okunnighet kring våra nationella minoriteter. Att romer till exempel räknas som nationell minoritet och inte som invandrare är för många helt okänt. Medvetandet kring de nationella minoriteterna behöver höjas i det svenska samhället. Ett sätt kan vara att förbättra undervisningen kring de nationella minoriteterna på de svenska skolorna. Samhället har ett ansvar för att förmedla kunskap om majoritetssamhällets förtryck av minoritet och kan bidra till en ökad förståelse för viljan hos de nationella minoriteterna att bevara sina särdrag.

Ett annat sätt kan vara att synliggöra de nationella minoriteternas kulturarv och nuvarande kulturer på våra nationella museer. För de territoriellt bundna nationella minoriteterna, samer och sverigefinnar är det viktigt att ha tillgång till sin kultur, bland annat i form av fornynd. I dag ligger många samiska fornynd i Historiska museets källare. Centerpartiet anser att fornynd ska visas i museer så nära fyndplatsen som möjligt. De områden som är förvaltningsområden bör synliggöra de nationella minoriteterna genom att göra deras språk synligt i det offentliga rummet. Vad som ovan anförts om synliggörande av de nationella minoriteterna skall ges regeringen till känna.

De nationella minoriteterna måste även själva ges utrymme för att kunna utvecklas. Tornedalsteatern är en viktig arena för att utveckla tornedalingarnas kultur och språk precis som Judiska teatern är viktig för den judiska minoriteten. De nationella minoriteterna måste även ges möjligheter att skriva sin egen historia och förvalta sitt kulturarv. I Tornedalen finns exempelvis ett behov av ett arkiv, liksom ett språkråd för meänkieli. Vad de nationella minoriteterna behöver och inte behöver i dessa delar är enligt vår åsikt något som de nationella minoriteterna själva skall fatta beslut om, inte riksdag och regering. Däremot är det riksdagens ansvar att överföra de medel som de nationella minoriteterna behöver för att vidareutveckla sina språk och sina kulturer. Detta skall ges regeringen till känna.

Språk

Kultur och språk är oftast intimt sammanlänkande. Att ett minoritetsspråk bevaras är många gånger förutsättningen för att kunna bevara och förstå minoritetens kultur. Rätten att få tala sitt språk i kontakt med myndigheter är i dag en viktig hörnsten i kampen för att bevara samiska, finska och meänkieli.

Modersmålsundervisning på det egna språket är en annan hörnsten i att bevara alla de nationella minoritetsspråken, samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Därför är rätten till undervisning i sitt språk central för de nationella minoriteterna. Konstitutionsutskottets rapport (2004/05:RFR3) pekar på att det i dag tyvärr finns stora brister i modersmålsundervisningen. Framst beror dessa på bristen på kvalificerade lärare, men även på att skolan inte tillräckligt informerar föräldrarna om barnens rättigheter till tvåspråkig undervisning eller modersmålsundervisning. På utbildningsområdet behövs en omfattande utveckling inom flera områden. Exempelvis behövs bättre tillgänglighet för utbildning i minoritetsspråk, utveckling av tvåspråkig utbildning, en stark insats för läromedel och lärarutbildning, utveckling av hur minoriteterna speglas i majoritetsläromedel samt en utveckling av utbildning på högskolenivå kopplat till forskning i minoritetsspråken. Även vuxenutbildning i de minoritetsspråk som genom åren trängts undan av den svenska staten är angelägen. Många av de vuxna som i dag har något av de nationella minoritetsspråken som modersmål har aldrig lärt sig att läsa eller skriva på det egna språket.

Givetvis är skillnaderna stora mellan hur de fem nationella minoriteterna upplever dessa problem. Samerna har redan i dag ett stort egenansvar för språkundervisning och har rätt att driva egna skolor. Enligt vår åsikt ska samerna ges ännu större rättigheter över det samiska utbildningsväsendet. Angeläget är dock att se över vilka resurser som krävs och vilket stöd som krävs från majoritetssamhället. Valfriheten att gå i det ordinarie svenska skolväsendet måste dock kvarstå, och samer ska självfallet ha kvar sina rättigheter till modersmålsundervisning i icke-samiska skolor.

En tredje hörnsten är programutbud och nyhetssändningar i radio och tv på det egna språket. Digitaliseringen av vårt samhälle erbjuder stora möjligheter för minoritetsspråken att nå ut i medier. Digitaliseringen öppnar inte bara möjligheter för att sända tv-program på minoritetsspråken i flera kanaler, även regionala sändningar möjliggörs liksom ökad möjlighet att se program vid den tidpunkt tittaren själv väljer. Minst en av de kanaler som ingår i SVT:s digital-tv-utbud via *must carry* måste, enligt vår mening, utvidga och förbättra sitt utbud av program på de nationella minoritetsspråken. Framför allt måste programmen ges en betydligt bättre position i TV-tablån i väntan på att digitaliseringen ska få fullt genomslag. Tittarna ska inte behöva gå tidigare från jobbet för att kunna se en nyhetssändning på sitt eget språk. Tyvärr har digitaliseringen även inneburit ett problem för den finskspråkiga minoriteten i Sverige. I och med att såväl Sverige som Finland digitaliserats kommer det inte längre gå att se finsk TV i Sverige, något som riskerar att utarma det finska språket i Sverige då språket inte kommer att få den vitalisering det behöver. Regeringen bör skyndsamt återkomma med en lösning på problemet

Fel! Okänt namn på

så att finsk tv även fortsättningsvis kan sändas i Sverige. Vad som ovan anförts om en bättre mediepolitik för nationella minoriteter skall ges regeringen till känna.

Ge teckenspråket status som nationellt minoritetsspråk

Teckenspråket är modersmål för de barndomsdöva. Sverige var det första land i världen att 1981 erkänna teckenspråket som de dövas språk. I beslutet framhölls av riksdag och regering att de barndomsdöva måste vara tvåspråkiga för att fungera sinsemellan och ute i samhället. Teckenspråkets ställning som språk bekräftades senare av Minoritetsspråkskommittén 1997. På så sätt kan man säga att det är fastslaget i Sverige att teckenspråket är ett eget språk. Teckenspråket gavs dock inte status som nationellt minoritetsspråk, vare sig av Minoritetsspråkskommittén eller av den efterföljande propositionen 1998/99:143 ”Nationella minoriteter i Sverige”.

Därmed finns inget beslut om vilken legal ställning teckenspråket skall anses ha i Sverige. Det finns flera faktorer som talar för att teckenspråket borde betraktas som ett nationellt minoritetsspråk, i enlighet med Europarådets konvention. Teckenspråket bör därmed ges status som nationellt minoritetsspråk. Detta skall ges regeringen till känna.

Stockholm den 27 september 2005

Kerstin Lundgren (c)

Agne Hansson (c)

Claes Västerteg (c)

Johan Linander (c)

Eskil Erlandsson (c)

Viviann Gerdin (c)

Jan Andersson (c)